

УДК 37.015.3

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗА ІНТЕРАКТИВНОЮ МОДЕЛЛЮ

Новак Р.С.

Національний університет водного господарства та природокористування

В статті визначено особливості розвитку особистісного потенціалу студента у вищій школі, запропоновані умови застосування інтерактивних технологій навчання для примноження потенціалу студента та розвитку його особистості в процесі навчання.

Ключові слова: особистісний потенціал, освітній процес, інтерактивні технології навчання, вища школа.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти, що повною мірою відповідає вимогам часу, є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Для того, щоб українська вища освіта по-справжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти.

Сучасна модель розвитку інтелектуального капіталу висуває нові вимоги до особистості, до її внутрішніх резервів, при реалізації кадрової політики. В цьому зв'язку проблема розвитку особистісного потенціалу вищих навчальних закладах набуває першочергового значення [1].

Одна з особливостей процесу навчання та виховання у вищих навчальних закладах полягає в тому, що за своїм змістом ці процеси є громадськими, а за формою – особистісно-індивідуальними, безпосередньо пов'язаними з особистостями викладача і студента. Студент є об'єктом педагогічної діяльності. Результати діяльності педагога матеріалізуються в якості знань випускника ВНЗ, в рівні його вихованості, спрямованості особистості і професійних умінь, рисах характеру тощо. Своєрідність студента, як об'єкта педагогічної діяльності, проявляється в тому, що він є одночасно і суб'єктом діяльності: учасником навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, комунікативної діяльності, а також він має свою життєву мету, свої способи її досягнення, свої можливості. І від того наскільки глибоко викладач буде знати індивідуальні особливості студента і враховувати їх в навчально-виховному процесі буде залежати як результат взаємодії в системі «викладач – студент», так і кінцевий результат діяльності вищого навчального закладу – рівень професійної підготовки, розвитку і вихованості його випускників [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження інтерактивних технологій навчання в освітній процес у вищій школі досліджено досить широко і ґрунтовно вітчизняними та закордонними вченими. Зокрема, розроблено низку різноманітних інтерактивних методик, що мають вагомe значення у розвитку особистісного потенціалу студента в процесі навчання. Так, наприклад, Ю.В. Гушчін в статті «Інтерактивні методи навчання в вищій школі» досліджував застосування кейс-технологій в освітньому процесі, окрім того у своїх наукових роботах розглядав інтерактивні методи навчання та освітні технології спрямовані, перш за все, на підвищення активнос-

ті учнів і їх мотивації до навчально-професійної діяльності. Ці методи дозволяють перейти від пасивного засвоєння знань студентів до їх активного застосування в модельних або реальних ситуаціях професійної діяльності, що, безумовно, підвищує якість підготовки майбутніх фахівців.

Також в статті Е.Л. Дмітрієвої «Застосування інтерактивних методів у освітньому процесі вищої школи» представлений огляд застосування таких інтерактивних методів навчання: дидактична гра, тренінги, дискусії, метод проєктів.

Однак питання застосування таких методик саме для особистісного потенціалу наразі не було розкрито в повній мірі. А, отже, метою нашої статті буде дослідження цього питання.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що в кожній людині закладено потенціал щодо певних видів діяльності. В процесі життя індивід розставляє для себе пріоритети, ставить перед собою цілі і виконує їх.

Особистісний потенціал є інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості, відображає міру подолання особистістю заданих обставин, в кінцевому результаті, подолання особистістю самої себе, а також міру прикладених зусиль до роботи над собою і над обставинами свого життя. Він відіграє важливу роль в адаптаційний період до умов життєдіяльності, формування професійних навичок, впливає на успішність самореалізації, кар'єру, розвиток своїх здібностей.

Вища освіта застарілої моделі – це вища професійна освіта, і її мета – дати людині практичні навички та теоретичні знання для вирішення завдань, пов'язаних з його майбутньою професійною діяльністю і тільки. Навчання у вищих навчальних закладах, особливо на денному відділенні, повністю чи частково ізолює студента від реального життя, консервуючи студента в музеї навчальних процесів минулого сторіччя. Студенти в таких навчальних закладах за рекомендаціями викладачів витрачають усі сили на подолання якихось внутрішніх амбіцій та бажань розкрити свій внутрішній потенціал, а не на досягнення поставлених цілей.

Навчальний заклад частково віддаляє студента від реального життя, недостатньо спонукає студента вирішувати проблеми самостійно на основі життєвих уроків, які сприяли б розвитку його внутрішніх можливостей. Така ситуація є явищем деструктивним для особистості, яка перебуває в системі такої освіти, адже реалізація успішної людини не можлива без реалізації її особистісного потенціалу.

Видатним вченим студент може і не стати, а от бути самостійною людиною, здатною аналізувати свої вчинки, поведінку, самовдосконалюватися, реалізовувати себе в навколишньому світі йому навчитися необхідно.

В зв'язку з чим до програми вищої професійної освіти варто додати програму розвитку особистого потенціалу майбутнього фахівця. Професійні знання не є запорукою досягнення успіху в кар'єрі, адже людина, спеціаліст, без здатності до розвитку – не зможе реалізувати свій потенціал в повній мірі.

А.І. Герцен висловив думку, що особистість створюється середовищем і подіями, але і події здійснюються особистістю і носять на собі їх відбиток. Продуктом життєдіяльності середовища університету, мусить бути людина успішна, реалізована в житті, що якісно поповнить людський капітал країни [4].

Ключовим моментом тут є саме процес взаємодії між особистістю і соціальним середовищем. Головною характеристикою особистості є воля і здатність до дії. У своїх цілеспрямованих, мотивованих і усвідомлених діях людина досягає найвищого ступеня розвитку особистості і таким чином закріплює себе в соціумі.

Моделлю такої взаємодії може стати інтерактивна модель навчання, яка сприятиме вирішенню проблеми якісної професійної підготовки фахівця та підготовки його до професійного життя.

Інтерактивне навчання – різновид взаємодії в навчанні, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, чітко розуміють чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання у ВНЗ передбачає моделювання життєвих і виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації тощо. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дозволяє педагогу стати авторитетним наставником студентського колективу. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, толерантно спілкуватися між собою та іншими людьми, критично мислити, приймати і аналізувати рішення [4].

Зрозуміло, що структура інтерактивного заняття буде відрізнятися від структури звичайного. Ефективність його також вимагає професіоналізму і досвіду викладача. В структурі заняття основними є елементи інтерактивної моделі – інтерактивні технології, конкретні прийоми і методи, які дозволяють зробити заняття продуктивним, насиченим і цікавим.

Існують певні вимоги до інтерактивного навчання:

1. Позитивна взаємозалежність – члени групи мають розуміти, що загальна навчальна діяльність приносить користь кожному.

2. Безпосередня взаємодія – члени групи мають знаходитися в тісному контакті один з одним.

3. Індивідуальна відповідальність – кожен студент має працювати із запропонованим матеріалом, і кожен несе відповідальність за допомогу іншим. Більш здібні студенти не мають виконувати чужої роботи.

4. Розвиток навичок спільної роботи – студенти мають оволодіти навичками міжособистісних відносин, необхідних для успішної роботи, наприклад, розподіл, планування завдань.

5. Оцінка роботи – під час групових зборів необхідно виділити спеціальний час для того, щоб група могла оцінити, наскільки успішно вона працює [3].

Інтерактивні технології дозволяють в навчально-ігровому полі слухачам програвати різноманітні посадові і особистісні ролі і оволодівати ними, створюючи майбутню модель взаємодії людей у виробничій ситуації. Застосування інтерактивних технологій у навчанні дозволяє максимально наблизити студента до навчального матеріалу, включити в досліджувану ситуацію, спонукати до активних дій, пережити стан успіху і відповідно мотивувати свою поведінку.

Вчені виділяють такі напрямки реалізації ігрових прийомів:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;

- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;

- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;

- в навчальну діяльність вводиться елемент змагання, який переводить дидактичну задачу в ігрову;

- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

Місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння викладачем функцій і класифікації педагогічних ігор.

Більшості ігор властиві такі головні риси:

- вільна розвивальна діяльність, що використовується за бажанням студента;

- творчий, імпровізаційний, дуже активний характер цієї діяльності;

- емоційна піднесеність діяльності, суперництво;

- наявність прямих і непрямих правил [3].

Одним з найефективніших засобів пробудження живого інтересу до навчальної дисципліни є дидактична гра. Бажання грати, потреба в грі необхідно використовувати і спрямовувати на вирішення певних навчальних і виховних завдань.

У вищому навчальному закладі вона виступає як засіб активізації процесу навчання, адже це – цілеспрямована організація навчально-ігрової взаємодії викладача та студентів у процесі моделювання ними цілісної структури професійної діяльності майбутнього фахівця.

Сутність дидактичної гри полягає у взаємозв'язку імітаційного моделювання і рольової поведінки учасників гри в процесі вирішення ними типових і творчих, професійних і навчальних завдань досить високого рівня проблемності. Гра розкриває особистісний потенціал студента, адже кожен учасник може продемонструвати і проаналізувати свої власні можливості, зіставляючи їх з діями інших учасників ігрової діяльності. Трансформація особистісних рис студентів відбувається на всіх рівнях підготовки і проведення гри, адже їм необхідно «вжитися» в роль фахівця, роль якої вони будуть виконувати.

Дидактичну гру можна розглядати і як технологію групової психотерапії, адже при пра-

вильній організації атмосфера групи, співпраця і підтримка позитивно впливають на кожного учасника. Студенти вчаться долати психологічні, комунікативні бар'єри, вдосконалюють особисті властивості. Результати дидактичної гри в значній мірі залежать від авторитету викладача, його вміння встановлювати контакт з аудиторією і завойовувати довіру [4].

У вищій навчальних закладах впровадження таких ігор можна визначити як імітацію професійної (господарської чи іншої) діяльності в організації, в навчальних, виробничих або дослідницьких цілях, яку група осіб виконує на моделі об'єкта. При цьому кожен учасник виконує конкретну «професійну» роль.

Але проблема в тому, що система навчання, яка існує, підштовхує викладача на використання в основному пасивних методів навчання, що не відповідають вимогам часу. У минулому використання таких методів було виправданим, але сьогодні ситуація кардинально змінилася:

Сучасна модель розвитку інтелектуального капіталу висуває нові вимоги до особистості, до її внутрішніх резервів, особистого потенціалу. Результати діяльності педагога матеріалізуються не лише в якості знань випускника ВНЗ, а

і у рівні розвитку його внутрішнього потенціалу, що відіграє важливу роль в формуванні професійних навичок та впливає на успішність самореалізації, кар'єру, розвиток своїх здібностей.

Одній людині, викладачу, неможливо знати все, навіть у вузькій галузі знання. Проте функцію зберігання, запам'ятовування і відтворення інформації можуть добре виконувати комп'ютери.

Сучасний випускник вищого навчального закладу повинен мати інші навички: думати, розуміти сутність явищ, осмислювати ідеї і концепції і вже на основі цього вміти відшукувати потрібну інформацію, творчо інтерпретувати і застосувати в конкретних умовах.

Висновки і пропозиції. Дослідивши особливості розвитку особистісного потенціалу студента в процесі навчання, ми підтвердили важливість застосування інтерактивних технологій для формування професійних компетентностей студента. Пасивний, застарілий підхід до викладу матеріалу гальмує особистісний та професійний розвиток студента. Застосування сучасного інтерактивного підходу сприяє розвитку особистісного потенціалу студента, а отже, його розвитку і як професіонала.

Список літератури:

1. Іщенко А. Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України / А. Ю. Іщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/>
2. Дячук Н. В. Соціальний вимір творчого буття особистості / Н. В. Дячук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/895/>
3. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія (рукопис) / Б. А. Воронкова, М. А. Дебич, Н. М. Дем'яненко, Н. О. Дівінська та ін.; За заг. ред. Г. В. Онкович. – К., 2014. – 326 с.
4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

Новак Р.С.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТНОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ПО ИНТЕРАКТИВНОЙ МОДЕЛИ

Аннотация

В статье определены особенности развития личностного потенциала студента в высшей школе, даны рекомендации по применению интерактивных технологий обучения для приумножения потенциала студента и развития его личности в процессе обучения.

Ключевые слова: личностный потенциал, образовательный процесс, интерактивные технологии обучения, высшая школа.

Novak R.S.

National University of Water and Environmental Engineering

DEVELOPMENT OF PERSONAL POTENTIAL OF STUDENTS IN THE LEARNING PROCESS WITH INTERACTIVE MODEL

Summary

The article specifies the development features of the student's personal potential in high school, gives recommendations about the use of interactive learning technologies with the aim of increasing the student's potential and developing his personality in the learning process.

Keywords: personal potential, educational process, interactive learning technologies, high school.